

Turizm İşletmeciliği Alanında Yapılan Yüksek Lisans Tezlerinin Değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği

Evaluation of Master's Thesis in the Field of Tourism Management: A Case of Afyon Kocatepe University

Doç. Dr. Ahmet BAYTOK¹, Arş. Gör. Mehmet BOYRAZ², Doç. Dr. Elbeyi PELİT³

Özet

Lisansüstü tezlerin bibliyometrik olarak çözümlenmesi, ilgili disiplin ve alanda iletişimin nasıl gerçekleştiğinin belirlenmesi, bilimsel eğilimin yönünün ortaya çıkartılması, teorik gelişim sürecinin takibi ile bilimin geleceğine yön verilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu noktadan hareketle, araştırma kapsamında turizm işletmeciliği alanında yazılmış yüksek lisans tezlerinin bibliyometrik olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda kurulduğu (2007) yıldan 31 Aralık 2017 tarihine kadar tamamlanmış olan yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Tezler istatistik paket programı aracılığıyla sıklık ve yüzde analizlerine tabi tutularak betimlenmiştir. Araştırma ile 8 yıllık periyotta 40 yüksek lisans tezinin tamamlandığı, yıl başına ortalama 5 tez düştüğü, bu tezlerin yönetilmesinde 10 farklı öğretim üyesinin danışmanlık yaptığı belirlenmiştir. Tezlerde ele alınan konuların temel alan bakımından yarısından fazlasının yönetim ve organizasyon anabilim dalında yazıldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, tezlerin evren olarak en fazla çalışanlar ve turistler üzerinde gerçekleştirildiği; veri toplama yöntemi açısından tezlerde nicel araştırma yönteminin ve anket tekniğinin ağırlıklı olarak kullanıldığı; alan araştırması olması yönünden ise tamamının uygulamalı olarak gerçekleştirildiği; en fazla %37,5'lik oranda olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinin tercih edildiği; veri analizinde %73,5 ilişkisel ve %26,5 betimsel istatistikler kullanıldığı belirlenmiştir. Son olarak ise tezlerde ortalama 167 kaynak kullanıldığı; %62,3'ünün Türkçe, %37,7'sinin yabancı, % 50,3'ünün makale türünde ve kaynaklarının ortalama referans yaşının ise 13,50 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm eğitimi, turizm işletmeciliği, yüksek lisans, tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

The bibliometric analysis of the thesis is important in terms of the determination of how the relevant discipline and the field communication is realized, discovery of the direction of scientific tendency, follow-up of the theoretical development process and the future direction of science. From this point of view, it was aimed to evaluate bibliometric of the master thesis written in the field of tourism management within the scope of the research. The research population constitutes the master thesis which was completed by the foundation (2007) of Afyon Kocatepe University Department of Tourism

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ahmetbaytok@aku.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-5826-7694>

² Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, mboyraz@aku.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-6755-1999>

³ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, elbeyipelit@aku.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-6418-801X>

Management until December 31, 2017. Theses are described by frequency and percentage analysis through statistical package program. It has been determined that 40 master's theses were completed in an 8-year period with an average of 5 dissertations per year, and advisor of 10 different academic members contributes to the management of theses by research. More than half of the subjects covered in the theses are written in the field of management and organization. As a result of the research, it is seen that theses are performed on employees and tourists as the population; in terms of the data collection method, the quantitative research method and the survey technique are used predominantly in theses; in the case of field research, all of the theses are implemented practically; sampling methods that are not based on probability are mostly preferred with a rate of 37.5%; in data analysis, 73,5% relational and 26,5% descriptive statistics were used. Finally, the average of 167 sources used in theses; 62.3% were in Turkish, 37.7% were foreign, 50.3% were in the article type and the average reference age of their resources was 13.50.

Keywords: Tourism Education, tourism management, master's, thesis, Afyon Kocatepe University

Paper Type: Research paper

Giriş

Üniversiteler toplumda önemli ve saygın bir yere sahip yükseköğretim kurumlarıdır. Toplumsal gelişimin merkezinde yer alan üniversiteler bilim ve bilgi üretimi ile değişmeyi ve gelişmeyi temsil etmekte ve yöresel, bölgesel ve küresel olarak toplumların sosyal ve ekonomik refahına katkıda bulunmaktadır. Ülkelerin toplumsal refah düzeyini koruyabilmeleri ve geleceklerine yön verebilmeleri için hem üniversiteleri hem bilim politikalarını sağlam bir temel üzerine inşa etmeleri gerekmektedir (Erdem, 2013:109). Bunun yapılabilmesi için de mevcut koşullar iyi analiz edilmeli ve üretilen yayınlar değerlendirilmelidir. Aksi takdirde ölçümü yapılamayan ve ne ölçüde bilgi ve teknoloji dönüşümüne katkı sağladığı bilinmeyen yayın potansiyelinin gerek bölge gerek Türkiye ekonomisine yön verme noktasında eksik kalacağı aşikârdır.

Belirli bir alanda veya bilim dalında gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların incelenmesi ve bunun düzenli olarak tekrar edilmesi birçok açıdan önem teşkil etmektedir. Bunlardan ilki, ilgili bilim dalının anlık resminin çekilmesi, teorik, kuramsal ve kavramsal zenginliğinin tespit edilmesine ve durum değerlendirilmesinin yapılmasına imkân vermesidir. Bu kapsamda ilgili bilim dalına yönelik kuramsal altyapıda ne gibi değişikliklerin olduğu, ne tür gelişmelerin yaşandığı, nasıl ve ne yönde ilerlediği ortaya koyulabilir. İkinci olarak, ilgili alanda yeni eğilimlerin neler olduğu ve bunlara yönelik ne gibi politika/strateji uygulanmasına ilişkin strateji sunabilmesidir. Üçüncüsü, ortaya çıkan sorunlara yönelik oluşturulacak tartışma ortamı ile etkili ve rasyonel çözüm sunulmasıdır. Dördüncüsü ise, ilgili alandaki gelişim ve değişimlere paralel olarak araştırma yöntemleri açısından da yöntemlerin değerlendirilmesi ile gerek alana yönelik gerekse de tüm bilimler için yeni uygulama yöntemleri ile modern tekniklerin gelişmesine ve ortaya çıkmasına olanak sağlamasıdır. Son olarak mevcut durum tespiti ile dün ve bugün belli olan alanın yarını için yönelik gelecek projeksiyonuna ışık tutmasıdır. Bu noktada, bibliyometrik çalışmalar bir alana ait konunun profilini ortaya koymak için önemli olan araştırmalar olarak ön plana çıkmaktadır (Al, 2008; Al ve Soydal, 2012).

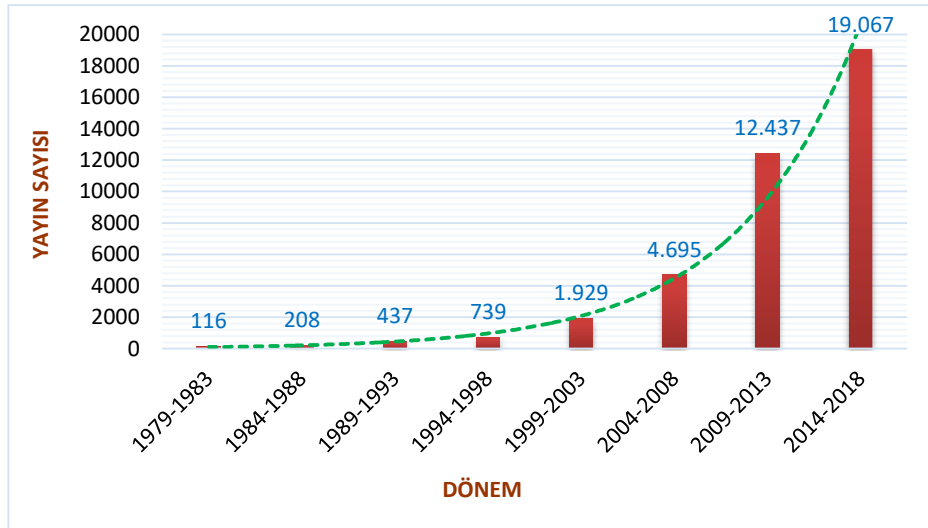
Bibliyometri kavramı matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamlarına uygulanması olarak ifade edilmektedir (Pritchard 1969:348). Bibliyometrik analiz ise, belirli bir alanda belirli bir dönemde ve belirli bir bölgede kişiler ya

da kurumlar tarafından üretilmiş yayınların ve bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal olarak analizidir (TÜBİTAK CABİM, 2018). Bibliyometrik araştırmalarda belgelerin ya da yayınların belirli özellikleri çözümlenerek bilimsel iletişime ilişkin çeşitli bulgular elde edilmektedir. Bu özellikler arasında; yayın türü (tez, makale, bildiri, kitap vb.), yayın yeri (üniversite, dergi, kongre, kurum vb.), yayın dili, yazar (unvan, kurum, bölüm vb.), araştırma alanı/konusu, atıf, atıf yapılan dergi/yazar, referans kaynak (türü, dili, yaşı vb.), yayın çeviri durumu, anahtar kelime ve sayfa sayısı gibi birçok gösterge bulunmaktadır.

Araştırmacıların bibliyometrik araştırmalara yönelmesinin farklı nedenleri olabilmektedir. Araştırma değerlendirme çalışmaları kişiler, kurumlar ya da ülkeler arasında karşılaştırmalar yapılmasına olanak sağlamakta, ortaya çıkan sonuçlar ile ülkelerin veya kurumların bilimsel gelişmişliğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda kurumların ve ülkelerin bilimsel yayın politikaları da şekillenmektedir (Al ve Soydal, 2012). Bibliyometrik araştırmalarla bir yandan herhangi bir konudaki en verimli araştırmacılar belirlenirken, diğer yandan da bunlar arasındaki etkileşimin boyutları gözler önüne serilebilmekte (Al, 2008:19), ülkelerde çalışma yapılan konu başlıklarının niceliği hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Bu doğrultuda bibliyometrik çalışmalarının yoğunluğu zaman içerisinde artmış ve son yıllarda ilgi odağı haline gelmiştir.

Şekil 1’de Türkiye’deki akademik dergilerde yer alan bibliyometrik araştırmalarının 1979-2018 tarihleri arasında beşer yıllık periyotlarla nasıl bir gelişim gösterdiğine yönelik grafik bilgilerine yer verilmiştir. Bu kapsamda, 2000’li yıllardan başlayarak bibliyometrik araştırmalarının günümüzde önemli bir konuma yükseldiği görülmektedir. Türkiye’de turizm alanında yapılan bibliyometrik çalışmaların ise yaklaşık kırk yıllık geçmişe sahip olduğu, ilk araştırmanın Ağaoğlu (1981) tarafından yapıldığı bilinmektedir.

Şekil 1. Akademik dergilerde bibliyometrik makale çalışmalarının yıllara göre dağılımı

Kaynak: Afyon Kocatepe Üniversite Kütüphanesi (2018) veritabanı aracılığıyla yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Her bilim dalında olduğu gibi turizm alanında da bibliyometrik çalışmaların ayrı bir önemi bulunmaktadır. Akademik olarak incelenmesi henüz 19. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan turizm ile bu alanda ilk günden bugüne kadar üretilen yayınların incelenmesi önem arz etmektedir. Bu sayede geçmişte unutulmaya yüz tutmuş veya basımı yinelenmeyen yayınların kayıt altına alınması, günümüzde de erişilebilir hale getirilmesi, turizm alanındaki literatüre yönelik birikiminin derlenmesi ve alanın kendi kuramsal kimliğinin oluşturulması açısından fayda sağlanabilir. Bu noktada lisansüstü çalışmalar, turizm alanının teorik temellerinin oluşturulması sürecinde belirleyici unsurlardan biridir. Özellikle tezler, birçok yönüyle ilgili alandaki bilimsel araştırmaların yönü ve niteliği hakkında önemli ipuçları vermektedir (Dener, 1995). Lisansüstü tezleri; azami bir süre zarfında, üniversitelerin akademik kadrolarında bulunan öğretim üyesinin danışmanlığı ve yönetiminde, en az üç kişilik danışman öğretim üyesi ile bağımsız üyelerden oluşan bir tez jürisi karşısında tez sınavının başarılı bir şekilde tamamlanmaktadır (LEVÖY, 2016). Bu yönüyle, yazım ve yayım standartları resmi bir yönetmeliğe dayalı olan tezler, kitap, makale, bildiri ve rapor vb. araştırmalara göre daha nitelikli yayınlar olarak kabul edilmektedir. Bu noktadan hareketle gerek ulusal düzeyde Türkiye’de, gerek bölgesel düzeyde üniversitelerin ilgili bölümlerinde turizm alanında tamamlanmış tez yayınlarının belirli dönemler dâhilinde gelişiminin incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

1. Kuramsal Çerçeve

Turizm disiplininin gelişimine ve alan yazınının büyümesine paralel olarak bu alanda üretilen yayınlara yönelik bibliyometri verileri ihtiyaç haline gelmiştir. Araştırmacılar arasında bibliyometriye gösterilen ilgi zamanla yaygınlaşmış ve önemli bir hal almıştır. Bilim insanlarının ve yayın kuruluşlarının sayıların artması ile gerek uluslararası gerekse de ulusal düzeyde gerçekleştirilen bibliyometrik çalışmaların sayısı da artmaya başlamıştır. Uluslararası literatürde makaleler üzerine yapılan çalışmalar (Palmer ve Montano, 2005; Jogaratnam vd., 2005; Leung ve Law, 2007; Hu ve Racherla, 2008; Ma ve Law, 2009), bildiriler üzerine yapılan çalışmalar (Liu vd., 2011; Sümer, 2018) ve tezler üzerine yapılan çalışmalar (Jafari ve Aaser, 1988; Hall, 1991; Afifi, 2013; Carr ve Hayes, 2017; Weiler vd., 2018) bibliyometrik olarak turizm alanında yapılan araştırmaları konu almakta ve incelemektedir. Türk turizm literatüründe ise Yüncü ve Kozak (2012) ile Evren ve Kozak (2012) makaleler üzerine; Çakıcı, Yıldırım ve Karacaoğlu (2013), Türktarhan (2014), Şahin ve Acun (2015) ile Yılmaz (2017) bildiriler üzerinde ve Karagöz ve Yüncü (2013), Turan (2014), Nergiz (2014), Tekin (2016) ile Tayfun ve arkadaşları (2016) tezler üzerinde bibliyometrik araştırmalar gerçekleştirmişlerdir.

Türkiye’de turizm alanında yazılan tezlere yönelik araştırma konusu veya turizmin alt dalları açısından ele alındığı birtakım bibliyometrik değerlendirme çalışmaları yer almaktadır. Bu çalışmalardan; Arıca (2014) seyahat işletmeciliği, Demirbulat ve Dinç (2017) sürdürülebilir turizm, Cevizkaya, İlsay ve Avcıkurt (2014) engelli turizm, Şardağ (2016) coğrafya alanındaki, Bayın (2015) sağlık turizmi, Kozak (2001) ile İnce, Gül ve Bozyiğit (2017) turizm pazarlaması konu ve alanlarındaki turizm tezlerini incelemişlerdir.

Turizm alanında yapılan makale araştırmalarından; Kozak (2001) 1972-1998 yılları arasında turizm pazarlaması ile ilgili hazırlanan 112 yüksek lisans ve 19 doktora olmak üzere 131; Cevizkaya ve arkadaşları (2014) 2000-2013 yılları arasında turizm alan yazınında engelliler ile ilgili yayınlanan 515 yüksek lisans ve 88 doktora olmak üzere 603; Karagöz ve

Yüncü (2013) turizm alanında yazılmış 385 adet doktora; Tayfun ve arkadaşları (2016) turizm alanında yazılmış 296 yüksek lisans ve 69 doktora olmak üzere 365; Tekin (2016) 1984-2015 yılları arasında tamamlanmış turizm konulu 1103 yüksek lisans ve 267 doktora tezi olmak üzere 1370; İnce ve arkadaşları (2017) turizm pazarlaması konusunda 1990-2016 yılları arasında yazılmış 136 yüksek lisans ve 41 doktora olmak üzere 177; Bayın (2015) sağlık turizmi alanında yapılan 78 yüksek lisans ve 17 doktora olmak üzere 95; Demirbulat ve Dinç (2017) 1987-2015 yılları arasında sürdürülebilir turizm konulu 41 yüksek lisans ve 21 doktora olmak üzere 62; Ayaz ve Türkmen (2018) 1999-2017 yılları arasında yöresel yiyecekleri konu alan 35 yüksek lisans ve 10 doktora olmak üzere 45; Aydın (2017) 1988-2013 yılları arasında yiyecek-içecek işletmeciliği alanında kayıtlı bulunan 161 yüksek lisans, 16 doktora ve ikisi bilinmeyen olmak üzere 179 tezi çeşitli bibliyometrik parametreler doğrultusunda ele almıştır.

Turizm alanında yapılan bildiri türündeki çalışmalarda; Turan (2014) 1984-2003 yılları arasında tamamlanmış turizm konulu 1670 yüksek lisans; Nergiz (2014) 1990-2013 yılları arasında tamamlanmış turizm konulu 1565 yüksek lisans ve 783 doktora olmak üzere 2348; Arıca (2014) 1988-2013 yılları arasında yayımlanan seyahat işletmeciliği konulu 181 yüksek lisans ve 39 doktora olmak üzere 220 tezi bibliyometrik analiz yöntemiyle incelemiştir. Ayrıca Şardağ (2016) ise kendi yüksek lisans tezinde, Türkiye’de coğrafya alanında turizm ile ilgili yapılan 83 yüksek lisans ve 20 doktora olmak üzere 103 tez çalışmasını konu edinmiş ve çeşitli bibliyometrik parametreler doğrultusunda değerlendirmiştir.

Literatürde yer alan turizm alanındaki bibliyometrik araştırmalara bakıldığında tezlerin ya belirli bir dönem itibarıyla ya da turizmin özellikli bir alt bilim alanına ya da konusuna yönelik olarak ele alındığı tespit edilmiştir. Buna karşın herhangi bir üniversite, enstitü veya anabilim dalı çerçevesinde turizm tezlerinin bir değerlendirilmesinin yapılmadığı, bu anlamda turizm literatüründe bir boşluk olduğu görülmektedir. Araştırma bu noktada, alan yazındaki eksikliği giderilmesi amacıyla Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği anabilim dalında yer alan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi üzerine tasarlanmıştır. Böylece mikro düzeye odaklanan araştırma ile elde edilen sonuçların daha hızlı ve etkin bir şekilde dikkate alınması hedeflenmiştir. Buna ilave olarak bu çalışmanın konuyla ilgili ileriki dönemlerde yapılacak çalışmalara da bir yol gösterici olması açısından da önem taşımaktadır.

2. Yöntem

Araştırmanın amacı, turizm alanında hazırlanmış lisansüstü tezlerin çeşitli bibliyometrik parametreler aracılığıyla değerlendirmek ve ortaya koymaktır. Bu noktadan hareketle araştırma ile Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda üretilen bilimsel tezlerin turizm alanında yoğunlaştığı konulara, kullanılan metotlara dikkat çekilerek alanda yapılacak araştırmalara kaynak oluşturacak, yöntem ve konu seçimine yön verecek bir çalışmanın ortaya konması hedeflenmiştir. Araştırmanın, gerek ilgili bilim dalında gerekse diğer üniversitelerde ileride yapılacak olan turizm alanında tez çalışmalarında, konuların belirlenmesi ve uygun araştırma yöntemlerinin seçilmesi açısından hem lisansüstü öğrencilerine hem de akademisyenlere yol göstereceği düşünülmektedir.

Araştırmanın evrenini 2010-2017 yılları arasında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda tamamlanmış lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Bu tezlerin belirtilen yıllar itibariyle Türkiye geneli ile Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde tamamlanan tezler içerisindeki dağılımına Tablo 1'de yer verilmektedir. Buna göre belirtilen programda tamamlanan 40 tezin tamamının yüksek lisans tezi olduğu ve henüz doktora tezi bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan tezler, 2010-2017 yılları arasında Türkiye'de turizm alanında yazılan tezlerin %1,47'sini oluşturmaktadır. Araştırmada evrenin tümünün incelenmesi hedeflenmiş ve nedenle herhangi bir örneklem alınmayarak tam sayım yöntemi benimsenmiştir. Bu doğrultuda tespit edilen 40 tezin tamamına basılı kaynak olarak ulaşılmış veya elektronik ortamda erişilmiştir.

Tablo 1: Turizm işletmeciliği anabilim dalı'nda yazılan tezlerin türkiye ve Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde tamamlanan tezler içerisindeki dağılımı

Nicelik Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Oran
Türüne Göre Türkiye Geneli Tezler	341.659	90.311	%0,01
Konusuna Göre Turizm Alanında Türkiye Geneli Tezler	2.721	715	%1,47
Yıllara Göre 2010-2017 Arasında Türkiye Geneli Tezler	152.304	42.219	%0,03
AKÜ'de Tamamlanan Türüne Göre Tüm Tezler	2.769	313	%1,44
AKÜ'de 2010-2017 Yılları Arasında Tamamlanan Tezler	1.318	211	%3,03
AKÜ Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında Tamamlanan Tezler	40	0	%100,0

Kaynak: YÖK Ulusal Tez Merkezi İstatistikleri, 2018

Araştırmada veri toplama tekniği olarak nitel araştırma yöntemlerinde doküman-arşiv tarama, verilerin analiz edilmesi için ise yine nitel araştırma yöntemlerinden olan betimsel analiz ile içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Tezler, istatistik paket programı aracılığıyla sıklık ve yüzde analizlerine tabi tutulmuş ve aşağıda belirtilen parametreler doğrultusunda ele alınmıştır.

- Tezlerin tamamlandığı yıllara göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin danışman öğretim üyelerine ve unvanlarına göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin turizm alanındaki çalışma konularına göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin evren/örneklem bakımından uygulama alanlarına göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin benimsenen araştırma metotlarına göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin kullanılan örneklem yöntemi ve türlerine göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin belirlenen örneklem büyüklüğüne (hacmine) göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin uygulanan istatistiki veri analizi yöntemlerine göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin referans kaynaklarının dil ve türlerine göre gösterdiği dağılım,
- Tezlerin referans kaynaklarının ortalama yaşlarına göre gösterdiği dağılım,

3. Bulgular

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda 2010-2017 yılları arasında yazılmış olan lisansüstü tezlerin yıllara ve bu tezlere danışmanlık yapan öğretim üyelerine göre çapraz dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 2'de detaylı olarak yer almaktadır. 8 yıllık bu dönemde toplam 40 tez tamamlanırken, yılbaşına ortalama 5 tez düşmektedir. Yıllar bazında karşılaştırma yapıldığında en çok tezin %32,5'lik oran ile 2013 yılında, en az tezin ise %2,5'lik oran ile 2014 yılında tamamlandığı görülmektedir. Danışmanlar açısından tezlerin 10 farklı öğretim üyesi tarafından yönetildiği, D1 ve D2 kodlu iki öğretim üyesinin ise %20'lik eşit oranlarda en çok tez yönetimine katkı sunan danışmanlar olduğu tespit edilmiştir. Bu süreçte tezlerin %87,5'i öğretim üyelerinin doktor öğretim üyesi (eski kullanımı ile yardımcı doçent doktor), %12,5'i ise doçent doktor unvanına sahip iken yönetilmiştir. Ayrıca öğretim üyelerinden D1'in 2012 ve D4'ün 2013 yılı içerisinde eş zamanlı üçer teze yaptığı danışmanlık ile ön plana çıkmaktadır.

Tablo 2. Tezlerin yıllara ve danışman öğretim üyelerine göre çapraz dağılımı

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	TOPLAM	Oran
D1	-	-	xxx	xx	-	x	xx	-	8	%20,0
D2	x	x	xx	xx	-	-	x	x	8	%20,0
D3	-	x	x	xx	x	-	-	-	5	%12,5
D4	x	-	-	xxx	-	-	x	-	5	%12,5
D5	-	x	x	xx	-	-	-	-	4	%10,0
D6	-	-	-	x	-	x	-	-	2	%5,0
D7	-	-	x	x	-	-	x	x	4	%10,0
D8	xx	-	-	-	-	-	-	-	2	%5,0
D9	-	-	-	-	-	-	-	x	1	%2,5
D10	-	-	-	-	-	-	-	x	1	%2,5
TOPLAM	4	3	8	13	1	2	5	4	40	-
ORAN	%10,0	%7,5	%20,0	%32,5	%2,5	%5,0	%12,5	%10,0	-	%100,0

Tablo 3'de tezlerin araştırma konularının hangi temel turizm alanları kapsamında yer aldığına ilişkin detaylara yer verilmiştir. Bu doğrultuda tezlerin yarısından fazlasının (%52,5'i) turizm işletmelerinde yönetim organizasyon, örgütsel davranış alanında yoğunlaştığı, onu takiben %17,5 ile ekonomi ve %12,5 ile pazarlama alanlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Geri kalan %17,5'lik oranda ise tezler, turizmin 4 ayrı alt alanlarında yazılmıştır. Bu durum, turizm bilgisinin farklı disiplinlerde dağılık yapılarında üretildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3. Tez çalışma konularının turizm alanlarına göre dağılımı

Sıra	Tez Konusu	Sayı	Oran	Danışman Doktora Alanı	
				Turizm	İşletme
1	Turizm İşletmeleri Yönetimi-Örgütsel Davranış	21	%52,5	11	10
2	Turizm Ekonomisi ve Politikası	7	%17,5	4	3
3	Turizm İşletmelerinde Pazarlama	5	%12,5	2	3
4	Turizm Çeşitleri	4	%10,0	-	4
5	Destinasyon Yönetimi ve Pazarlaması	1	%2,5	-	1
6	Turizm Rehberliği	1	%2,5	1	-
7	Rekreasyon Yönetimi	1	%2,5	-	1
TOPLAM		40	%100,0	18	22

Lisansüstü tez araştırmalarında kullanılan evren ve örneklem detayları Tablo 4'te yer almaktadır. Bu kapsamda incelenen 40 tezin en büyük oranda sırasıyla; %55'inin işgörenler/çalışanlar, %17,5'inin turistler ve %10'unun ise orta ve üst düzey yöneticiler üzerinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra tezlerin %10'unun eğitim camiasından öğrenci ve öğretim elemanları; %5'inin yerel ve ulusal turizm paydaşları ve %2,5'inin ise yerel halk üzerinde yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. Tezlerin evren/örneklem gruplarına göre dağılımı

Sıra	Evren/Örneklem Türü	Sayı	Oran
1	İşgören/Çalışan	22	%55,0
2	Yerli Turist	5	%12,5
3	Yönetici	4	%10,0
4	Öğrenci	3	%7,5
5	Yabancı Turist	2	%5,0
6	Turizm Paydaşları	2	%5,0
7	Öğretim Elemanı	1	%2,5
8	Yerel Halk	1	%2,5
TOPLAM		40	%100,0

Tablo 5'te tezlerde kullanılan araştırma metotlarının toplanan veri türü bakımından dağılımına yer verilmiştir. Bu doğrultuda, tezlerin veri toplama yöntemi açısından; %82,5'inin nicel, %12,5'inin nitel ve geri kalan %5'lik diliminin ise karma yöntem olarak hem nicel hem de nitel yöntemlerin birlikte kullanılarak tamamlandığı görülmektedir. Veri toplama tekniği açısından ise nicel araştırmalarda anket tekniğinin, nitel araştırmalarda ise görüşme (mülakat) ve gözlem teknikleri tezlerde ön plana çıkmıştır. Ayrıca alan araştırması olması yönünden ise tezlerin tamamının uygulamalı olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Tablo 5. Tezlerde kullanılan araştırma metotlarının dağılımı

Sıra	Yöntem Türü	Sayı	Oran
1	Nicel Yöntem	33	%82,5
	a. Anket Tekniği	33	%82,5
2	Nitel Yöntem	5	%12,5
	a. Görüşme Tekniği	2	%5,0
	b. Görüşme + Gözlem Tekniği	2	%5,0
	c. Çeşitleme	1	%2,5
3	Nicel + Nitel Yöntem	2	%5,0
	TOPLAM	40	%100,0

Tezlerin, kullanılan örnekleme yöntemi ve türleri bakımından değerlendirilmesine yönelik bulgular Tablo 6'da yer almaktadır. Bu bağlamda, tezlerde en fazla %37,5'lik oranda olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinin tercih edildiği; bunu ise olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinin %35 ile takip ettiği görülmektedir. Tam sayım yönteminin kullanım oranının ise sadece %11 ile sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Örnekleme tekniği bakımından; kümelere göre örnekleme ile tabakalı örneklemenin tesadüfi örnekleme yönteminde, kolayda örneklemenin ise tesadüfi olmayan örnekleme yönteminde ön plana çıktığı belirlenmiştir. Veri toplama bakımından ise nicel araştırma yöntemi her üç örnekleme yönteminde de nitel ve karma yöntemlere göre daha çok tercih edilen yöntem olmuştur.

Tablo 6. Tezlerde kullanılan örnekleme türlerinin dağılımı

Sıra	Örnekleme Yöntemi	Sayı	Oran	Nicel	Nitel	Karma
1	Tam Sayım Yöntemi	11	%27,5	7	2	2
2	Tesadüfi Örnekleme Yöntemi	14	%35,0	14	-	-
	a. Basit Tesadüfi Örnekleme	2	%5,0	2	-	-
	b. Sistemik Örnekleme	-	-	-	-	-
	c. Kümelere Göre Örnekleme	5	%12,5	5	-	-
	d. Tabakalı Örnekleme	3	%7,5	3	-	-
	e. Kümelere Göre + Tabakalı Örnekleme	4	%10,0	4	-	-
3	Tesadüfi Olmayan Örnekleme Yöntemi	15	%37,5	12	3	-
	a. Kolayda Örnekleme	8	%20,0	8	-	-
	b. Kasıtlı (Amaçlı) Örnekleme	3	%7,5	1	2	-
	c. Kota Örnekleme	3	%7,5	3	-	-
	d. Kartopu Örnekleme	1	%2,5	-	1	-
	TOPLAM	40	%100,0	33	5	2

Tezlerde kullanılan örnekleme yöntemi ve türlerinin örneklem hacminin büyüklüğü açısından karşılaştırılmasına yönelik bulgular Tablo 7'de gösterilmektedir. Tam sayım yönteminin kullanıldığı araştırmaların; ağırlıklı olarak örneklem hacminin 100'den az, %72'den fazlasının ise 400 ve altındaki ana kütleler üzerinde uygulandığı belirlenmiştir. Tesadüfi örnekleme yönteminin kullanıldığı araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirli bir sayı grubunda yoğunlaşmadığı, ancak 301-500 arası örneklem hacmine sahip olan araştırmaların %50'lik bir orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Olasılığa dayalı olmayan örnekleme yönteminin kullanıldığı araştırmaların ise %73'ünden fazlası 1-500 arasında bir örneklem büyüklüğü ile çalıştığı görülmektedir.

Tablo 7. Tezlerde kullanılan örneklem büyüklüğünün dağılımı

Örnekleme Yöntemi	Sayı	1-100	101-300	301-400	401-500	501-700	701-900	901+
1 Tam Sayım Yöntemi	11	5	2	1	1	1	-	1
2 Tesadüfi Örnekleme Yöntemi	14	-	1	3	4	2	2	2
a. Basit Tesadüfi Örnekleme	2	-	-	1	-	-	-	1
b. SistematiK Örnekleme	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Kümelere Göre Örnekleme	5	-	-	1	2	1	1	-
d. Tabakalı Örnekleme	3	-	1	1	1	-	-	-
e. Kümelere Göre + Tabakalı Örnekleme	4	-	-	-	1	1	1	1
3 Tesadüfi Olmayan Örnekleme Yöntemi	15	3	2	3	3	2	2	-
a. Kolayda Örnekleme	8	-	-	3	3	1	1	-
b. Kasıtlı (Amaçlı) Örnekleme	3	2	-	-	-	1	-	-
c. Kota Örnekleme	3	-	2	-	-	-	1	-
d. Kartopu Örnekleme	1	1	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	40	8	5	7	8	5	4	3

Tezlerde veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler ve türlerine yönelik bulgular Tablo 8’de yer almaktadır. Tezlerin tamamında birden çok teknik bir arada tercih edilmiş ve 40 tez için toplamda 162 istatistikî veri analiz yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda tezlerde çoğunluk olarak %73,5 oranında ilişkisel istatistikler, %26,5 oranında ise betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Tezlerde ilişkisel istatistik türlerinden en çok ANOVA ve t-test ile korelasyon ve regresyon analizleri, betimsel istatistiklerden ise tanımlayıcı analiz olarak frekans analizi uygulanmıştır. Veri toplama yöntemi bakımından kullanılan analiz türleri karşılaştırıldığında; nitel araştırmaların tamamında betimsel istatistikler, nicel araştırmaların %77,6’sında ve hem nitel hem nicel yöntemin bir arada kullanıldığı araştırmaların ise %80’inde ilişkisel istatistikler kullanılmıştır.

Tablo 8. Tezlerde kullanılan veri analiz türlerinin dağılımı

İstatistik Türü	Sayı	Oran	Tez içi Oran	Nicel		Nitel		Karma	
				f	%	f	%	f	%
1 Betimsel İstatistikler	43	%26,5	-	32	%19,8	9	%5,5	2	%1,2
<i>Betimsel Analiz</i>	3	%1,85	%7,5	-	-	3	%1,85	-	-
<i>İçerik Analizi</i>	1	%0,62	%2,5			1	%0,62		
<i>Frekans Analizi</i>	36	%22,22	%90,0	32		2	%1,23	2	%1,23
<i>İkincil Veri Analizi</i>	2	%1,23	%5,0	-	-	2	%1,23	-	-
<i>Swot Analizi</i>	1	%0,62	%2,5			1	%0,62		
2 İlişkisel İstatistikler	119	%73,5	-	111	%68,5	0	0	8	%4,9
<i>Güvenilirlik Testi</i>	9	%5,56	%22,5	8	%4,94	-	-	1	%0,62
<i>T-test</i>	25	%15,43	%62,5	25	%15,43			-	-
<i>ANOVA</i>	26	%16,05	%65,0	26	%16,05				
<i>Mann Whitney U</i>	5	%3,09	%12,5	3	%1,85			2	%1,23
<i>Kruskal Wallis H</i>									
<i>Korelasyon Analizi</i>	21	%12,96	%52,5	20	%12,35			1	%0,62
<i>Regresyon Analizi</i>									
<i>Faktör Analizi</i>	4	%2,47	%10,0	3	%1,85			1	%0,62
<i>Ki-Kare Analizi</i>	3	%1,85	%7,5	3	%1,85			-	-
TOPLAM	162	%100,0	-	143	%88,3	9	%5,5	10	%6,2

Tablo 9’da tezlerde kullanılan referans kaynaklarının yayımlandığı dil, tür ve ortalama yaşlarına göre dağılımlarına yer verilmiştir. Tezlerde ortalama yaklaşık 167 kaynak kullanıldığı; bunların ise %62,3’ünün Türkçe ve %37,7’sinin ise yabancı kaynaklardan oluştuğu görülmektedir. Kaynakların tür bakımından dağılımları incelendiğinde; % 50,3 ile en fazla oranda makale türünde kaynaklardan yararlandığı; onu takiben sırasıyla %27,2 ile kitaplardan, %14,8 ile lisansüstü tezlerden ve son olarak %7,8 ile web/çevrimiçi kaynaklardan faydalandığı tespit edilmiştir. Tüm bunların yanı sıra, tezlerde kullanılan referans kaynaklarının ortalama yaşı 13,50 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 9. Tezlerde kullanılan kaynakların dil ve türlerine göre dağılımları

Tez Sıra No	Toplam Referans Sayısı	Türkçe Referans		Yabancı Referans		Ortalama Referans Yaşı	Referans Makale		Referans Kitap		Referans Tez		Web Çevrimiçi Referans	
		f	%	f	%		f	%	f	%	f	%	f	%
1	150	115	%76,67	35	%23,33	9,19	54	%36,00	76	%50,67	19	%12,67	1	%0,67
2	195	146	%74,87	49	%25,13	11,20	70	%35,90	107	%54,87	11	%5,64	7	%3,59
3	158	73	%46,20	85	%53,80	9,31	70	%44,30	68	%43,04	9	%5,70	11	%6,96
4	154	141	%91,56	13	%8,44	8,92	39	%25,32	66	%42,86	28	%18,18	21	%13,64
5	119	72	%60,50	47	%39,50	8,98	58	%48,74	35	%29,41	15	%12,61	11	%9,24
6	121	87	%71,90	34	%28,10	6,00	24	%19,83	35	%28,93	20	%16,53	42	%34,71
7	289	176	%60,90	113	%39,10	16,38	172	%59,52	83	%28,72	33	%11,42	1	%0,35
8	161	117	%72,67	44	%27,33	10,84	58	%36,02	60	%37,27	33	%20,50	10	%6,21
9	121	82	%67,77	39	%32,23	12,47	52	%42,98	26	%21,49	33	%27,27	10	%8,26
10	269	119	%44,24	150	%55,76	11,47	200	%74,35	43	%15,99	24	%8,92	2	%0,74
11	280	148	%52,86	132	%47,14	15,14	170	%60,71	61	%21,79	44	%15,71	5	%1,79
12	131	67	%51,15	64	%48,85	13,47	64	%48,85	45	%34,35	22	%16,79	-	-
13	141	122	%86,52	19	%13,48	8,03	31	%21,99	56	%39,72	3	%2,13	51	%36,17
14	98	66	%67,35	32	%32,65	10,84	35	%35,71	34	%34,69	28	%28,57	1	%1,02
15	154	93	%60,39	61	%39,61	11,36	65	%42,21	55	%35,71	10	%6,49	24	%15,58
16	237	145	%61,18	92	%38,82	17,85	127	%53,59	61	%25,74	49	%20,68	-	-
17	87	75	%86,21	12	%13,79	11,60	33	%37,93	39	%44,83	2	%2,30	13	%14,94
18	99	92	%92,93	7	%7,07	10,12	30	%30,30	34	%34,34	23	%23,23	12	%12,12
19	144	119	%82,64	25	%17,36	9,86	80	%55,56	33	%22,92	29	%20,14	2	%1,39
20	104	80	%76,92	24	%23,08	11,07	46	%44,23	21	%20,19	26	%25,00	11	%10,58
21	75	50	%66,67	25	%33,33	11,09	18	%24,00	27	%36,00	9	%12,00	21	%28,00
22	187	130	%69,52	57	%30,48	10,59	101	%54,01	47	%25,13	33	%17,65	6	%3,21
23	151	51	%33,77	100	%66,23	11,00	101	%66,89	28	%18,54	21	%13,91	1	%0,66
24	101	63	%62,38	38	%37,62	9,75	41	%40,59	33	%32,67	25	%24,75	2	%1,98
25	145	73	%50,34	72	%49,66	12,53	68	%46,90	23	%15,86	23	%15,86	31	%21,38
26	76	41	%53,95	35	%46,05	11,17	51	%67,11	14	%18,42	8	%10,53	3	%3,95
27	132	12	%9,09	120	%90,91	10,62	96	%72,73	21	%15,91	13	%9,85	2	%1,52
28	154	132	%85,71	22	%14,29	6,63	130	%84,42	8	%5,19	16	%10,39	-	-
29	149	64	%42,95	85	%57,05	7,53	41	%27,52	67	%44,97	17	%11,41	24	%16,11
30	132	112	%84,85	20	%15,15	8,47	62	%46,97	30	%22,73	32	%24,24	8	%6,06
31	124	95	%76,61	29	%23,39	15,27	45	%36,29	60	%48,39	16	%12,90	3	%2,42
32	113	85	%75,22	28	%24,78	9,32	43	%38,05	35	%30,97	17	%15,04	18	%15,93
33	242	108	%44,63	134	%55,37	11,45	205	%84,71	26	%10,74	10	%4,13	1	%0,41
34	187	115	%61,50	72	%38,50	10,16	129	%68,98	30	%16,04	25	%13,37	3	%1,60
35	255	187	%73,33	68	%26,67	8,27	131	%51,37	38	%14,90	76	%29,80	10	%3,92
36	157	120	%76,43	37	%23,57	8,58	47	%29,94	37	%23,57	23	%14,65	50	%31,85
37	315	253	%80,32	62	%19,68	10,75	149	%47,30	75	%23,81	85	%26,98	6	%1,90
38	380	108	%28,42	272	%71,58	5,51	244	%64,21	78	%20,53	7	%1,84	51	%13,42
39	121	92	%76,03	29	%23,97	6,78	26	%21,49	43	%35,54	20	%16,53	32	%26,45
40	258	124	%48,06	134	%51,94	8,86	148	%57,36	53	%20,54	47	%18,22	10	%3,88
Top.	6666	4150	%62,26	2516	%37,74	13,50	3354	%50,32	1811	%27,17	984	%14,76	517	%7,76

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Lisansüstü tezler yazıldığı alan fark etmeksizin ilgili bilim dalına yönelik güncel durum analizinin yapılması, değişimler, gelişimler ve eğilimlerin ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Tezlerin bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi sonucunda ilgili alana yönelik elde edilen çeşitli bilgiler bilim insanlarının gelecekteki çalışmalarına ışık tutmakta, bilimin yayılmasına ve evrensel nitelik kazanmasına katkı sunmaktadır. Türkiye’de turizm alanında belirli bir anabilim dalına yönelik bibliyometrik değerlendirme şeklinde gerçekleştirilen bu araştırma, alan yazını bakımından daha önce benzeri bir çalışmaya erişilemediği için öncü bir nitelik taşımakta olup, araştırmada Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm İşletmeciliği anabilim dalındaki turizm konulu yüksek lisans tezleri içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır.

Araştırma ile ilgili anabilim dalındaki tezlerin yıllar itibariyle düzenli dağılım göstermediği, en çok tezin 2013 yılında, en az tezin ise hemen takip eden 2014 yılında tamamlandığı tespit edilmiştir. Bu dalgalanmanın temel nedeni, ilgili anabilim dalına her yıl kabul edilen öğrenci sayısının standart olmaması ve yıllara göre 5 ile 20 arasında farklılık göstermesidir. Bunun yanı sıra öğrencilerin tezlere gereken önemi vermemesi veya yeterli zaman ayırmaması, öğrenci ile tezlere danışmanlık yapan öğretim üyeleri arasındaki iletişim eksikliği veya uyumsuz hareket edilmesi tez yönetim ve araştırma sürecinin tam kontrol altına alınmasını güçleştirmesi diğer etken faktörler olarak sayılabilir. Lisansüstü tezlere akademik danışmanlık yapan 10 öğretim üyesinin büyük çoğunluğunun turizm fakültesinde, sadece birisinin meslek yüksekokulunda olmak üzere tamamının turizm alanında görev yaptığı tespit edilmiştir. Tezlerin yönetilmesi sürecinde danışman öğretim üyelerinin büyük çoğunluğunun doktor öğretim üyesi (eski kullanımı ile yardımcı doçent doktor) unvanına sahip olduğu, doçent doktor danışmanlığında gerçekleştirilen tezlerin ise ikinci sırayı aldığı belirlenmiştir. Bu bulgular, Tayfun ve arkadaşları (2016) ile Turan’ın (2014) turizm alanındaki lisansüstü tezlere yönelik yaptıkları çalışmaların sonuçları ile örtüşmekte olup, Turizm İşletmeciliği anabilim dalında görev yapan yardımcı doçent unvanına sahip öğretim üyelerinin sayıca daha fazla olması bu durumun ortaya çıkmasındaki temel sebep olarak gösterilebilir.

Tez çalışma konularının turizm alanlarına göre dağılımının incelenmesi sonucunda, turizm bilgisinin farklı disiplin veya bilim alanlarından yararlanılarak üretildiği tespit edilmiştir. Turizm tezlerinin işletme bilimi ile yoğun bir etkileşime girdiği, işletme yönetimi kapsamında yer alan disiplinlere yönelik araştırmaların kümelendiği görülmektedir. Elde edilen bu bulgular, Tayfun ve arkadaşları (2016), Evren ve Kozak (2014) ve Turan’ın (2014) sonuçlarıyla tam olarak, Tekin’in (2016) sonuçları ile ise kısmen paralellik göstermektedir. Bu durum, sektörel odaklı turizm işletmelerine yönelik araştırma yürütülmesi isteğinin baskın gelmesi ile açıklanabilir. Bununla birlikte araştırma kapsamında, tez araştırmalarında üzerinde çalışılan evren ve örneklem gruplarının çoğunluğunu işgörenlerin oluşturduğunu tespit edilmesi bu savı destekler niteliktedir. Diğer taraftan araştırma kapsamında tezleri yöneten danışmanlar incelendiğinde, danışmanların aynı disiplinlerde görev yapmalarına rağmen lisansüstü eğitimlerinde işletme anabilim dalında lisansüstü eğitim aldıkları ve tezlerin yarısından fazlasına danışmanlık yapan öğretim üyelerinin bu bilim dalında doktora tezlerini tamamladıkları görülmüştür. Bu sebeple, tez konusunun ve hangi disiplin ile etkileşim gösterileceğinin belirlenmesinde danışmanların önemli katkılarının olduğu sonucuna varılabilir. Turizm, kendi temellerini oluştururken işletme, iktisat gibi çeşitli bilim

dalı ve disiplinlerden faydalanması ve bu alanlara yönelik yetişmiş insan kaynağına ihtiyaç duyulması göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin tezlerinde farklı disiplinleri bir arada çalışması bilhassa teşvik edilmiş olabilir.

İncelenen tezlerde, beklenildiği üzere alan araştırması olması yönünden, tezlerin tamamının uygulamalı olarak gerçekleştirildiği ve araştırma metotları olarak veri toplama yöntemi açısından ise nicel araştırma yönteminin ağırlıklı olarak ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu yöntem kapsamında veri toplama aracı olarak anket tekniğinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinin ikinci sırada kaldığı tez araştırmalarında nadir de olsa hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir. Görüşme ve gözlem tekniklerinin ise bu yöntem kapsamında veri toplama aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. Yüksek lisans programlarında veri toplama ve analizi için zaman kısıtlılığı veya ekonomik nedenlerden dolayı nitel araştırma yöntemine yeterince eğilim göstermedikleri, ulusal veya uluslararası alanda mevcut ölçeklerden yararlanıp nicel araştırma yöntemlerini sıklıkla tercih ettikleri saptanmıştır. Oysaki bir disiplinin/anabilim dalının kuramsal altyapısının oluşturulmasında alana yönelik daha derinlemesine bilgi toplanmasına olanak sunan nitel araştırma yöntemlerinin tez araştırmalarında kullanım oranının artırılması teşvik edilmelidir. Bu durum diğer alanlarda olduğu gibi turizm alanında da önemli bir husustur.

Örnekleme yöntemi ve türleri bakımından, tezlerde en fazla olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinin tercih edildiği ve bu yöntemde örnekleme tekniği olarak kolayda örnekleminin ağırlıklı olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinin ikinci sırada kaldığı ve kümelere göre örnekleme ile tabakalı örnekleme tekniklerinin bu yöntemde ön plana çıktığı belirlenmiştir. Tam sayım yönteminin tezlerde kullanım oranının ise çok sınırlı olduğu görülmüştür. Üç örnekleme yönteminde de veri toplama bakımından nicel araştırma yönteminin nitel ve karma yöntemlere göre açık ara en çok tercih edildiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan araştırmada tezlerde tercih edilen örneklem hacimlerine yönelik; tezlerin yarısında 400 ve altı, yarısında ise 401 ve üzeri, %20'sinin ise 100 ve altında bir örneklem grubu üzerinde çalışma yürütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, tezlerin nitel araştırma yönteminin aracılığıyla incelenmiş olmasının yanı sıra bazı tezlerde nicel araştırma yöntemlerinin de 100'ün altındaki örneklem grubu üzerinde uygulandığını, dolayısıyla nitel araştırma yöntemlerinin çok rahat uygulanabileceği örneklem gruplarında araştırmacılar tarafından nicel yöntemlerin kullanıldığını göstermektedir. Çünkü nitel yöntemlerde örneklem grubu kullanılan tekniğe göre değişkenlik gösterebilse de nicel yöntemlere göre nispeten daha küçük örneklem hacminde uygulamalar yürütülebilmektedir. Bununla birlikte, özellikle bölgesel çalışmaların çok olması ve otel işletmelerinde anket yaptırmanın güçlüğü gibi nedenlerden ötürü veri toplamada yaşanan güçlükler de bu durumun ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

Tezlerde kullanılan veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler ve türlerine yönelik değerlendirmeler sonucunda tezlerin tamamında birden çok teknik bir arada tercih edildiği ve tez başına ortalama dört farklı istatistiksel veri analiz yönteminin kullanıldığı belirlenmiştir. Tezlerde ilişkisel istatistiklerin kullanımının betimsel istatistiklere göre belirgin bir farkla öne çıktığı ve bu istatistik türünde en çok ANOVA ve t-test ile korelasyon ve regresyon analizlerinin uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Betimsel istatistiklerden ise tanımlayıcı analiz olarak frekans analizi en yoğun olarak tercih edilmiştir. Bu durumun, veri

toplama yöntemi bakımından tezlerde kullanılan nicel araştırma yönteminin ağırlıklı etkisinden kaynaklandığı ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda, tezlerde kullanılan ortalama referans kaynak sayısının yaklaşık 167 ile iyi bir düzeyde olduğu belirlenmiştir. Yayın dili türü açısından, Türkçe kaynakların %62 oranında ağırlıklı olarak kullanıldığı tez referanslarında büyük çoğunluğu İngilizce yayınlanmış yabancı nitelikli referansların ise yaklaşık %38 oranında tercih edildiği görülmüştür. Bu durumun ortaya çıkmasında tezi tamamlayan öğrencilerin yabancı dil bilgi seviyelerinin düşük olması rol oynadığı varsayılabilir. Referans kaynaklar tür bakımından incelendiğinde; tezlerde en çok makale türünde kaynaklardan yararlanıldığı; onu takiben sırasıyla kitap, lisansüstü tez ve son olarak web/çevrimiçi kaynaklardan faydalandığı tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni, erişim açısından makalelere üniversite kütüphanelerinin üyesi oldukları veri tabanları aracılığıyla daha kolay ve ekonomik olması gösterilebilir. Son olarak, araştırma kapsamında tezlerde kullanılan kaynaklarının ortalama referans yaşı 13,50 olarak hesaplanmıştır. Referans yaşının çok genç düzeyde olması, turizm alanında araştırmaların ve yayınların henüz son 15 yıllık süreçte üzerine yoğunlaşmaya başladığının bir göstergesi niteliğindedir.

Araştırma sonuçları açısından öğrenciler, danışman öğretim elemanları ve anabilim dalları için birtakım önerilerin dikkate alınmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Öğrenciler, öncelikle tez araştırma sürecini iyi planlamalı ve zaman etüdünü iyi yapmalıdır. Araştırma yöntemleri konusunda, araştırmanın evren ve örneklemine sınırlarının iyi belirlenmesi, veri toplama aracı ve yöntemi ile veri analizi açısından bilgi eksikliklerini tamamlamalıdır. Yüksek lisans tezlerinde öne çıkan nicel araştırma yöntemlerine karşın alanın kuramsal gelişimine katkıda bulunması amacıyla nitel araştırma yöntemlerinin de ağırlıklı olarak öğrenciler tarafından tercih edilmeli ve en az bir yıl olan tez araştırması sürecinin nitel tez araştırmaları için kısa bir dönem olarak görülmemelidir. Bu sayede, turizm sektöründe yaşanan veri toplama zorluğunun üstesinden gelinebilir.
- Danışman öğretim elemanları; öğrencilerin tez çalışmalarını haftalık düzenli olarak takip etmeli ve her aşamada aktif olarak katkı ve geribildirimlerini sunmalıdır. Böylece araştırmaların yöntem ve uygulama aşamalarındaki muhtemel eksikliklerin önüne geçilerek çalışmaların amaç ve araçları arasında uyum düzeyi artırılabilir. Danışmanlar, kendi uzmanlık alanlarının yanı sıra disiplinler-arası nitelik taşıyan turizm için farklı disiplin ve alanlarda da öğrencileri çalışma yapmaya yönlendirmelidir. Bununla birlikte tez danışmanları, öğrencileri belirli bir oranda yabancı nitelikli kaynaklara teşvik etmeli, yerli referans kaynak kullanımını belirli bir sınırdan dengelemelidir.
- Anabilim dalı yöneticileri ise turizmin 10 yıllık aradan sonra 2011 itibariyle tekrar doçentlik alanı olmasına paralel olarak, turizmin ayrı bir disiplin dalı olması yolunda gelişimini sürdürebilmesi için turizm eğitiminin akademik yapılanmasına ve en yüksek bilim derecesi olan doktora derecesine yönelik gereken önemi vermeli ve lisansüstü tezlerde disiplinlerarası çalışmalara ağırlık vermeli, böylece son yıllarda oldukça gelişen turizm literatürüne katkı sunulmasını devam ettirilmelidir.

Araştırmanın önemli kazanımlarının yanı sıra birtakım sınırlılıkları da bulunmaktadır. Birincisi, araştırmanın sadece Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim dalında tamamlanan lisansüstü tezleri kapsamı nedeniyle sonuçların da yine bu birim itibarıyla geçerli olmasıdır. Diğeri ise araştırma kapsamında zaman kısıtlılığı nedeniyle tezlerin temel amaç, bulgu, sonuç ve katkılarının incelenememesi, sadece belirli bibliyometrik parametreler doğrultusunda tezlerin ele alınmasıdır. Araştırmanın belirli bir anabilim dalı programı dâhilinde gerçekleştirilmesi bir sınırlılık olmaktan öte tüm kaynaklara erişimi ve ulaşmayı mümkün kılmıştır. Bu noktadan hareketle, gelecek yıllarda belirtilen alanlarda yapılabilecek çalışmalara konuya ilişkin bütünlüğün sağlanmasında önem teşkil edecektir. Örneğin, Turizm İşletmeciliği anabilim dalında lisansüstü programı olan üniversiteler açısından da benzer çalışmalar gerçekleştirilmeli; bunun yanı sıra aynı alanda hem tezli yüksek lisans hem doktora programları olan ve en az 5 yıllık tamamlanmış tez birikimine sahip üniversitelerde benzer çalışma uygulanarak program türüne göre tezler karşılıklı olarak değerlendirilmeli; tezlerin bibliyometrik değişkenlerin yanı sıra içerik ve çıktılar açısından da ele alınacağı daha kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Afifi, G.M.H. (2013) A Survey of Doctoral Theses Accepted by Universities in the United Kingdom and Ireland for Studies Related to Tourism, 2000–2009. *Journal of Hospitality & Tourism Education* 25(1), 29-39.
- Afyon Kocatepe Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı (2018). <http://kutuphane.aku.edu.tr/>, [Erişim Tarihi:05.09.2018]
- Ağaoğlu, B. (1981). İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde Yapılan Turizm Tezleri, http://anatoliajournal.com/atad/depo/bilgibankasi/bulent_036.pdf, [Erişim Tarihi:05.09.2018]
- Al, U. (2008). Türkiye'nin Bilimsel Yayın Politikası: Atıf Dizinlerine Dayalı Bibliyometrik Bir Yaklaşım (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Al, U. ve Soydal, İ. (2012). Dergi Kendine Atfının Etkisi: Energy Education Science and Technology Örneği, *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 699-714.
- Arıca, R. (2014). Seyahat İşletmeciliği Literatürünün Gelişim Süreci: Türkiye'de Hazırlanan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Olarak İncelenmesi, *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 04-05 Nisan 2014, Kuşadası-Aydın, Dokuz Eylül Üniversitesi, 446-462.
- Ayaz, N. ve Türkmen, B.M. (2018). Yöresel Yiyecekleri Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 2(1), 22-38.
- Aydın, B. (2017). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezinde (Yöktez) Yiyecek İçecek İşletmeciliği Alanında Kayıtlı Bulunan Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 2(1), 23-38.
- Bayın, G. (2015). Türkiye'de Sağlık Turizmi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Değerlendirmesi, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(28), 49-55.
- Carr, N. ve Hayes, S. (2017) An Analysis of Trends in PhD. Research in Tourism. *Tourism Recreation Research*, 42(1), 32-44.
- Cevizkaya, G., İlsay, S. ve Avcıkurt, C. (2014). Turizm Alan Yazınında Engelliler ile İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Profili, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 101-108.

- Çakıcı, A.C., Yıldırım, O. ve Karacaoğlu, S. (2013). Ulusal Turizm Kongreleri Bildirilerinin Bibliyometrik Profili, *14.Ulusal Turizm Kongresi*, 05-08 Aralık 2013, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, 1429-1447.
- Demirbulat, Ö.G. ve Dinç, N.T. (2017). Sürdürülebilir Turizm Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 20-30.
- Dener, H.I. (1995). Turizm Talebi ile İlgili Bazı Ampirik Araştırmalar Hakkında, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 14-21.
- Erdem, A.R. (2013). Bilgi Toplumunda Üniversitenin Değişen Roller ve Görevleri, *Yükseköğretim Dergisi*, 3(2), 109-120.
- Evren, S. ve Kozak, N. (2012). Türkiye’de 2000-2010 Yılları Arasında Yayımlanan Turizm Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analizi, *VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 12-15 Nisan 2012, Kemer-Antalya, Gazi Üniversitesi, 250-266.
- Hall, C.M. (1991). Tourism as the Subject of Post-Graduate Dissertations in Australia, *Annals of Tourism Research*, 18(3), 520-523.
- Hu, C. ve Racherla, P. (2008). Visual Representation of Knowledge Networks: A Social Network Analysis of Hospitality Research Domain. *International Journal of Hospitality Management*, 27(2), 302-312.
- İnce, M., Gül, H. ve Bozyiğit, S. (2017). Türkiye'de Turizm Pazarlaması Konusunda Yazılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi: 1990-2016, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(5), 113-130.
- Jafari, J. ve Aaser, D. (1988). Tourism as the Subject of Doctoral Dissertations, *Annals of Tourism Research*, 15(3), 407-429.
- Jogarathnam, G., Chon, K., McCleary, K., Mena, M. ve Yoo, J. (2005). An Analysis of Institutional Contributors to Three Major Academic Tourism Journals: 1992-2001, *Tourism Management*, 26(5), 641-648.
- Karagöz, D. ve Yüncü, H.R. (2013). Sosyal Ağ Analizi İle Turizm Alanında Yazılmış Doktora Tezlerinin Araştırma Konularının İncelenmesi, *Adıyaman Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(15), 205-232.
- Kozak, N. (2001). Türkiye'de Turizm Pazarlaması Literatürünün Gelişim Süreci:1972-1999 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Biyo-Bibliyografik Bir İnceleme, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 26-33.
- Leung, R. ve Law, R. (2007). Analyzing Research Collaborations of Information Technology Publications in Leading Hospitality and Tourism Journals: 1986-2005. *Information and Communication Technologies in Tourism*, 547-556.
- LEVÖY-Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği. (2016). Resmi Gazete Tarihi: 20.04.2016 *Resmi Gazete Sayısı: 29690*, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Liu, W., Zhong, L., Ip, C. ve Leung, D. (2011) *An Analysis of Research on Tourism Information Technology: The Case of ENTER Proceedings*. In: Law, R., Fuchs, M. ve Ricci, F. (Eds) *Information and Communication Technologies in Tourism 2011*. Vienna: Springer.
- Ma, J. ve Law, R. (2009). Components of Tourism Research: Evidence from Annals of Tourism Research, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 20(1), 62-74.
- Nergiz, H.G. (2014). Türkiye'de Lisansüstü Turizm Tezlerinin Bibliyometrik Profili (1990-2013). *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*. Ankara: Detay Yayıncılık, 212-221.

- Palmer, A.L. ve Montano, J.J. (2005). Tourism and Statistic Bibliometric Study 1998-2002. *Annals of Tourism Research*, 32(1), 167-178.
- Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography or Bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Sümer, S.I. (2018). A Brief Assessment of Tourism Related Studies: An Example of ICSSR Conferences. *Journal of Tourism Theory and Research*, 4(1), 16-20.
- Şahin, S. ve Acun, A. (2015). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Ulusal Turizm Kongreleri Bildirileri), *Balıkesir Üniversitesi SBE Dergisi*, 18(34): 213-234.
- Şardağ, A. (2016). Türkiye’de Coğrafya Alanında Turizm İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İçerik Analizi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta.
- Tayfun, A., Küçükergin, F.G., Aysen, E., Eren, A. ve Özekici, Y.K. (2016). Turizm Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 50-69.
- Tekin, Ö.A. (2016). Türkiye'deki Lisansüstü Turizm Tezlerinde Odaklanılan Konular: 1984-2015. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(2), 175-187.
- Turan, A. (2014). Turizm Konulu Yüksek Lisans Tezlerinin Bibliyometrik Özellikleri (1984-2003). *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 04-05 Nisan 2014, Kuşadası-Aydın, Dokuz Eylül Üniversitesi, 3-15.
- TÜBİTAK CABİM-Cahit Arf Bilgi Merkezi (2018). Bibliyometri Nedir? <http://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/bibliyometrik-analiz-sikca-sorulan-sorular/> [Erişim Tarihi:05.09.2018]
- Türktarhan, G. (2014). Türkiye’de Turizm Alan Yazınının İncelenmesi “Sistemik Türkiye Turizm İşletmeciliği Bibliyografyası (1929-1984)” Üzerine Bir İnceleme. *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 04-05 Nisan 2014, Kuşadası-Aydın, Dokuz Eylül Üniversitesi, 182-199.
- Weiler, B., Torland, M., Moyle, B.D. ve Hadinejad, A. (2018) Psychology-Informed Doctoral Research in Tourism. *Tourism Recreation Research*, 43(3), 277-288.
- Yılmaz, G. (2017). Ulusal Turizm Kongrelerinde Gastronomi ve Mutfak Sanatları Alanı İle İlgili Yayımlanan Bildiriler Üzerine Bir Araştırma. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6(1), 24-39.
- YÖK-Yüksek Öğretim Kurumu (2018). Ulusal Tez Merkezi İstatistik Bilgileri. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/IstatistikBilgiler?islem=3> [Erişim Tarihi: 05.09.2018]
- Yüncü, D.K. ve Kozak, N. (2012). Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi'nin Bibliyometrik Analizi: Araştırma Konuları ve Kurumlar Arası İşbirliğinin Sosyal Ağ Analizi ile İncelenmesi. *VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 12-15 Nisan 2012, Kemer-Antalya, Gazi Üniversitesi, 642-660.